

Magurský zlatý chodník

Kraj:	Žilinský
Okres:	Liptovský Mikuláš
Geomorfologická jednotka:	Nízke Tatry
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územia:	Národný park Nízke Tatry
Prístup:	bus Liptovská Lúžna, Hronec a pešo po ceste 3. triedy cez sedlo Prievalec a po zelenej turistickej značke 7,7 km na Magurku; resp. bus Partizánska Ľupča, otočka ŠM a pešo Ľupčianskou dolinou 15 km na Magurku
Východisko:	Partizánska Ľupča, Magurka, chata Magurka (1 050 m n. m.)
Trasa:	Partizánska Ľupča, Magurka: chata Magurka - Bašovňa - rázcestie M × Č Sedlo Latiborskej hole (1 558 m n. m.) - rázcestie Č × Ž Sedlo Zámotskej hole (1 592 m n. m.) - chata Magurka
Dĺžka, prevýšenie:	10,2 km, prevýšenie 610 m (včítane odbočiek)
Čas prechodu:	4,5 h
Počet zastávok:	10 + 1 pred osadou Magurka
Náročnosť:	náročná trasa (dĺžkou, prevýšením i vysokohorským prostredím)

Zameranie chodníka: banícke, prírodovedné, geovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, čiastočne vozičkársky, celoročný (pozri upozornenie nižšie)

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je postupne súdežná s modrou, červenou a žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2020

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Chata Magurka, Magurka 23, 032 15 Partizánska Ľupča, tel. 0903 704 444; Občianske združenie Priatel'ia Magurky

Aktuálny stav: Chodník je v dobrom stave.

Poznámky: (1) Trasa je čiastočne - medzi panelmi 1 až 4 - bezbariérová a vhodná aj pre vozíky či kočíky. (2) Najvyššie ležiaca časť trasy chodníka medzi oboma rázcestiami v nízkotatranských sedlách vedie po dialkovej turistickej Ceste hrdinov SNP, resp. Európskej dialkovej turistickej trase E8. (3) Náučný chodník je súčasťou projektu Slovenská banská cesta.

Upozornenie: Trasa náučného chodníka medzi zastávkami 8 a 9 vystupuje nad hornú hranicu lesa a prechádza vysokohorským hôlnym terénom v oblasti hlavného chrbta Nízkych Tatier, preto je vhodná len v prípade priaznivých poveternostných podmienok a v období **bez snehovej pokrývky**.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je potenciálne vhodný na terénne vyučovanie starších žiakov, a to len za vhodných poveternostných podmienok (pozri vyššie). Pre mladších žiakov poslúži areál detského ihriska pri chate Magurka na tematické hry.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Partizánska Ľupča. Obec v západnej časti Liptovskej kotliny pod severnými svahmi Nízkych Tatier pozdĺž Ľupčianky východne od Ružomberka. Patrí medzi najstaršie sídla na Liptove. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1252. Po tatárskom vpáde v druhej polovici 13. storočia sa tu na pozvanie uhorského kráľa pre rozvoj ťažby zlata v povodí Ľupčianky usadili Sasi. Preto sa obec - až do roku 1946 - nazývala Nemecká Ľupča. Mestské výsady získala v roku 1270 a je tak najstarším banským mestom na Liptove. V 18. storočí pribudla významná ťažba antimónových rúd. Baníctvo a remeslá prosperovali až do druhej polovice 19. storočia, neskôr sa obyvateľstvo zaoberalo hlavne poľnohospodárstvom, chovom dobytky a prácou v lesoch. V obci sa nachádzajú pôvodne renesančné meštianske domy, upravené v 18. - 19. storočí, a renesančný mestský hostinec. Významnými pamiatkami sú neoklasicistický evanjelický kostol z roku 1887 a gotický rímskokatolícky kostol sv. Matúša z roku 1263 s opevnením, renesančne a barokovo upravený, s vežou pristavanou v roku 1554, ktorá je jednou z najvyšších na Liptove. V kostole sa zachovali gotické klenby, okná, portály a vo výklenku veže busta baníka zo začiatku 16. storočia. Obyvatelia sa v roku 1944 aktívne zapojili do Slovenského národného povstania. K obci patria nízkotatranské horské osady Magurka a Železné.

Magurka. Horská osada v závere Ľupčianskej doliny, jednej z najdlhších v Nízkych Tatrách, na lúčnatých svahoch v oblasti ústia niekoľkých prítokov horného toku Ľupčianky v nadmorskej výške okolo 1 000 m, časť obce Partizánska Ľupča, 17 km južne od nej. Vznikala postupne ako banícka

usadlosť od polovice 13. storočia v súvislosti s rozvíjajúcou sa ťažbou zlata z náplavov horských tokov pod severnými svahmi vrchov hlavného nízkotatranského chrbta: Latiborskej hole (1 648 m n. m.), Zámostskej hole (1 632 m n. m.) a Ďurkovej (1 751 m n. m.). Hlavnými miestnymi horninami, ktoré obsahujú rôzne významné rudné žily, je žula prašivského typu a žula Ďumbierskeho typu, ktoré sa navzájom od seba líšia veľkosťou zŕn, chemizmom a farbou svojich zložiek. Ryžovanie zlata pozdĺž potokov z materiálu ich úzkych nív a terás postupne ustúpilo banskej ťažbe zo žíl v bočných dolinách (Viedenka, Močidlo a i.). Už v 16. storočí tu bol známy aj výskyt antimonitu. V polovici 19. storočia bola Magurka považovaná za najväčšie ložisko antimónu v Európe. Ročne sa tu vyťažilo 50 t antimónu, 20 kg zlata a 80 kg striebra. V roku 1920 dosahovala celková dĺžka štôlní takmer 13 km, z nich najdlhšou boli Kilian a Adolf (obe po 2,3 km), Leopold (1,7 km) a Russegger (1,5 km). V polovici 19. storočia, kedy tu žilo vyše 200 obyvateľov, bola Magurka istý čas samostatnou obcou. V roku 1912 bol dostavaný neogotický kostolík Ružencovej Panny Márie, pôvodne zasvätený svätému Klementovi, patrónovi baníkov. V jeho veži sa zachoval veľký rapkáč, ktorý – podobne ako z klopačiek v iných slovenských banských mestách – bolo počuť do širokého okolia, aby ním zvolávali baníkov do práce a ohlasovali jej koniec. Vyše 7 kg vážiaca hruda zlata, nájdená tu v roku 1917, je v múzeu v Budapešti. Postupne sa ťažba stávala nerentabilnou, bane sa v roku 1923 uzavreli a počet obyvateľov v osade začal pre jej odľahlosť ako aj drsné klimatické podmienky neustále klesať. Koncom 20. storočia sa začal vzráhať turistický ruch a osada nadobudla rekreačný charakter. Dodnes sa v teréne v širokom okolí nachádzajú okrem banských hald, štôlní, odkopov a prieskumných rýh aj zberné jarky Magurského banského vodovodného systému, ktoré privádzali vodu k banskej technike. Časť z nich stále funguje a privádza vodu do osady. Geologickou zaujímavosťou územia je objav nového striebrosivého minerálu chovanit z roku 2009, pomenovaného podľa mineralóga profesora Martina Chovana z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorý študoval práve antimónové mineralizácie v Západných Karpatoch.

Železné (aj Železnô). Maličká horská osada v lúčnatej kotlinke v závere doliny Veľkého Železného, ľavostranného prítoku Lupčianky, v Nízkych Tatrách v nadmorskej výške okolo 990 m, časť obce Partizánska Lupča, 15,5 km južne od nej. Vznikla ako horské klimatické kúpele okolo roku 1870 pri minerálnom prameni alkalicko-zemito-železitej kyselky s liečebnými účinkami pri poruchách zažívacieho ústrojenstva, ktorá dala osade meno. V roku 1920 tu založil lekár a spisovateľ Ivan Stodola detskú ozdravovňu, ktorá fungovala až do roku 2017. V súčasnosti sa areál rozvíja pre celoročnú rekreáciu verejnosti. Cez neďaleké horské sedlo Prievalec (1 100 m n. m.) vedie cestné spojenie (z Partizánskej Lupče) do Liptovskej Lúžnej (8,5 km).

Národný park Nízke Tatry (NAPANT). Druhý najväčší národný park Slovenska s rozlohou (bez ochranného pásma) bezmála dosahujúcou rozlohu najväčšieho - Tatranského - národného parku. Bol vyhlásený v roku 1978 v dvoch izolovaných avšak na dvoch miestach sa stýkajúcich areáloch, a to v ústrednej časti a na severných rázsochách **Ďumbierskych Tatier** a najvýchodnejšej časti **Starohorských vrchov** (západná časť) a v ústrednej časti a na severných rázsochách **Kráľovoholských Tatier** a malej okrajovej časti **Slovenského raja** (východná časť). Mohutná klenbohrasť Nízkych Tatier, pretiahnutá západo-východným smerom, dlhá vzdušnou čiarou 60 - 75 km, presahuje vo veľkej svojej časti hornú hranicu lesa (zníženú človekom) a Ďumbierom dosahuje nadmorskú výšku 2 046 m. Centrálnu a južnú časť tohto jadrového pohoria budujú prevažne kryštallické bridlice a granitoidné horniny a severné rázsochy ako aj Starohorské vrchy na území národného parku najmä vápence, dolomity, pieskovce, ílovité a piesčité bridlice. Na rozsiahlych vápencových územiach sa vyvinul kras - spomedzi dvanástich vyčlenených nízkotatranských krasových území sú azda najpopulárnejšími Kras Demänovskej doliny (s Demänovským jaskynným systémom, vyše 43 km dlhým), Kras Jánskej doliny (s najhlbšou jaskyňou na Slovensku - Systém Hipmanových jaskýň - s hĺbkou 499 m) či Ďumbiersky vysokohorský kras (s Jaskyňou mŕtvych netopierov, vyše 21 km dlhou). Asi 70 % územia parku zaberajú lesy, ktoré sú aktuálne postihnuté na mnohých miestach zvýšenou neplánovanou ťažbou spôsobenou rôznymi príčinami (vetrové či

lykožrútové kalamity), vyplývajúcimi z narušenej ekologickej stability porastov ako dôsledku nepriaznivého stavu lesov (neprirodzená štruktúra, meniace sa prírodné podmienky, turizmus, chyby v obhospodarovaní). Najvyššie územia národného parku zaberajú okrem skalných vrcholov a chrbtov pred stáročiami odlesnené sekundárne lúky a pasienky (hole). Horskú flóru zastupujú napr. zvonček maličký, horec Clusiov, stokráska Micheliho, poniklec slovenský či metluška krivolaká, z fauny tu žije o. i. medveď, rys, vlk, svišť i vysadený kamzík vrchovský tatranský, vzácny hrabáč tatranský a hrabáč snežný. Vtáky reprezentuje orol skalný, orol kriklavý, včelár obyčajný, hlucháň hôrny, tetrov hoľniak. Na území národného parku je viacero území európskeho významu a pokrýva ho chránené vtáčie územie Nízke Tatry (s výnimkou areálov lyžiarskych stredísk v masíve Chopku), ktoré sú súčasťou sústavy Natura 2000; v krasovej časti Demänovskej doliny je vyhlásená ramsarská lokalita Jaskyne Demänovskej doliny.

Názvy (obsah) informačných panelov

1. Ryžoviská zlata (pozvanie na Magurku, náučný chodník Magurka, ryžoviská zlata na Magurke)
2. Chata Magurka (mapa náučného chodníka, stručná história baníctva na Magurke)
3. Stred obce (úprava rudy, obec, kostol)
4. Bašovňa (bašovňa, magurský banský vodovod, štôľňa Russegger)
5. Klinčok, Kilian štôľňa (Klinčok, Kilian štôľňa, magurská rudná žila)
6. František štôľňa, lesné hospodárenie (lesný komposesorát Pozemkové spoločenstvo v Partizánskej Ľupči, vznik lesníctva na Slovensku)
7. Leopold štôľňa (Kapustisko, geológia a ložiská v okolí Magurky)
8. Ritterstein štôľňa (Kapustisko-Močidlo)
9. Národný park Nízke Tatry (NAPANT) (Národný park Nízke Tatry (NAPANT), Ďakujeme, že...)
10. Striebornica (nerastné suroviny Nízkych Tatier, Striebornica)
11. Viedenka (východná časť ložiska, ryžovanie zlata)

